

Parshat Balak Students of Avraham and Bil'am

Simon Wolf

The Mishna in Avot states that anyone who possesses these three character traits: a generous eye, a humble spirit and a lowly soul (עין טובה, ורוח נמוכה ונפש שפלה) is a disciple of Avraham Avinu and, in contrast, one who displays the following three character traits: an evil eye, a haughty spirit and an insatiable appetite (עין רעה, רוח גבוהה ונפש רחבה) is a student of the evil Bil'am.¹ Rashi, leaning on the Midrash Tanchuma, demonstrates how each one of these traits of Bil'am is manifest in the narrative of Parshat Balak.² The question one is left to ponder is why did the Mishna see Avraham Avinu as the perfect foil for Bil'am? Why did it choose to contrast these two individuals? In order to form a meaningful contrast, there has to be common ground or similarities between the parties. Otherwise, one would be governed and dissuaded by the dictum "do not judge a person until you are in their place or faced with their predicament."³

The most often cited commonality between Avraham and Bil'am is their capacity to bestow blessings and curses on those that they choose. Normally, that right is reserved for God, but there are select individuals who God empowers to direct Berachot and Kellalot. In this week's Parsha, Balak declares about Bil'am that "I know that whoever you bless will be blessed and whoever you curse will be cursed (כִּי יְדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר יְבָרַךְ יִבְרָךְ וְאֲשֶׁר יִקְלֹל יִקְלֹל) While Chazal point to Bil'am's penchant for and expertise in cursing,⁴ Balak credits Bil'am with the capacity to both bless and curse. In Parshat Lech Lecha, God promises Avraham, "I will bless those that bless you and curse those that curse you; and all the families of the earth will be blessed through you (וְאֲבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָךְ וּמִקְלָלְךָ אֶאְרָר וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפְחוֹת הָאָדָמָה)."⁵ Similar to Bil'am, Avraham Avinu is the

conduit for God's blessings and curses. While this unique and significant power is something that they share in common, it is not the only thing that is similar between them.

In the beginning of this week's Parsha, Balak sends emissaries to engage Bil'am's services to his residence in P'tor, which is located by the river (Euphrates). In Yehoshua's final speech to Bnei Yisrael, he runs through a quick history of the Jewish nation in which he notes that God says that, "your forefathers resided on the other side of the river (Euphrates)...and I took your forefather Avraham from the other side of the river (וָאָקַח אֶת-אֲבֹתֵיכֶם מֵעֵבֶר הַנְּהַר וְבָרַכְתִּי אֶת-אֲבֹתֵיכֶם וְאָבְרַחָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְאֵלֵינוּ) and brought him to the Land of Canaan..."⁶ While that clearly puts the origins of Avraham and Bil'am in the same general vicinity, there is even more evidence that they hail from the same city. When Avraham charges his servant with finding a suitable wife for Yitzchak, he tells him to only procure a woman from "my land and my birthplace (כִּי אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי)." Later on, we find that his servant travels to the city of Nachor, Aram Naharayim (וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרָם נַהְרַיִם) in search of a befitting woman for Yitzchak.⁷ While there is a dispute amongst the commentaries as to Avraham's birthplace, everyone agrees that at some point Avraham resided in Aram Naharayim (אֲרָם נַהְרַיִם). Avraham is instructed by God to "leave his land and birthplace (וְלָךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ) in order to begin his mission in service of God and thereby exercise his ability to bestow blessings and curses."⁸ In one of Bil'am's blessings, he begins that "Balak brought me from Aram (מִן אֲרָם יִבְחֵנִי) Balak brought me from Aram (בְּלַק)...in order to curse Yaakov..."⁹ That sights Bil'am's residence, or at least origins, in Aram, which corroborates the evidence in Yehoshua that Avraham and Bil'am share a common background. If that is not sufficient confirmation, then the verse in Sefer Devarim explicitly indicates that the nation of Moav hired Bil'am from "P'tor Aram Naharayim (בְּעִוַר מִפְּתוֹר אֲרָם) in order to curse you."¹⁰ The place Aram Naharayim appears five times in Tanach and only

¹ כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע... (משנה אבות ה,ט)

² מכאן אתה למד שהיה בו שלש' דברי' אלו הן עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, עין רעה דכתיב וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל, רוח גבוהה דכתיב מאן ה' לתתי להלך עמכם, נפש רחבה דכתיב אם יתן לי בלק וגו' (תנחומא בלק ו) \ רוח גבוהה – רש"י כב, יג נפש רחבה – רש"י כב, יח עין רעה – רש"י כד, ב

³ ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו (אבות כד, ד)

⁴ ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מבך ואשר תאר יואר: (במדבר כב, ו)

⁵ אלא מאי ויודע דעת עליון? שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקב"ה כועס בה. והיינו דקאמר להו נביא: +מיכה ו+ עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה' - א"ר אלעזר, אמר להן הקב"ה לישראל: עמי, ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים, שאם כעסתי עליכם, לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שרירי ופליטי. והיינו

דקאמר ליה בלעם לבלק: +במדבר כג+ מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' (עבודה זרה ד)

⁶ וְאֲבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָךְ וּמִקְלָלְךָ אֶאְרָר וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפְחוֹת הָאָדָמָה: (בראשית יב, ג)

⁷ וַיֵּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם כֹּה-אָמַר יְקֹנֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנְּהַר יֹשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תָּרַח אֲבִי אֲבְרָהָם וְאָבִי נָחוֹר וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וְאָקַח אֶת-אֲבִיכֶם אֶת-אֲבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנְּהַר וְאֵלָיו אוֹתוֹ בָּבֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן כְּאוֹרֵב-וְאֲבָרָה אֶת-זָרְעוֹ וְאֶתֵּן לוֹ אֶת-יִצְחָק: (יהושע כד, ב-ג)

⁸ כִּי אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבִנִי לְיִצְחָק: (בראשית כד, ד)

⁹ וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגְּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיֵּקֶם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרָם נַהְרַיִם אֶל עִיר נַחוֹר: (בראשית כד, י)

¹⁰ וַיֵּאמֶר יְקֹנֶה אֶל אֲבָרָם לֶךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה: (בראשית יב, א)

¹¹ וַיֵּשֶׁב מְשֻׁלוֹ וַיֵּאמֶר מִן אֲרָם יִבְחֵנִי בְלַק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קְדָם לְכַה אֶרֶה לִּי יִעֲקֹב וְלִכְהָ זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל: (במדבר כג, ז)

¹² לֹא יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֵהֶל יְקֹנֶה גַם דוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֵא לָהֶם בְּקֵהֶל יְקֹנֶה עַד עוֹלָם: עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים בְּדָרָךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת בְּלַעַם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם נַהְרַיִם לְקַלְלֶךָ: (דברים כג, ד-ה)

twice in the Torah, once with regards to Avraham and once in reference to Bil'am.

At this point, there is ample evidence of significant overlap between the stories of Avraham and Bil'am. They are both associated with Aram Naharayim and both were called into service from the region by the river (Euphrates). Their capacity to bestow blessings and curses is a central part of their calling and mission to leave their birthplace or residence (by the Euphrates) and to instead exercise those powers and be influential in the areas proximate to the Jordan River. In addition, they are both visited by Mal'achim who they invite to stay with them; Avraham in the beginning of Parshat Vayera and Bil'am in the beginning of this week's Parsha. Chazal also note that despite the fact that it was beneath their dignity, in their excitement to fulfill their respective missions, they both saddle their own donkeys. That is the result of their being so overcome by emotion;¹³ Avraham by his love for God and alacrity to fulfill His command in the story of the Akeida¹⁴ and Bil'am by his consuming hatred for Bnei Yisrael.¹⁵ They are both also accompanied by two young men on their journey.¹⁶ Bil'am's trek to curse Bnei Yisrael is punctuated with difficulty with his donkey and by the Malach of God blocking his route¹⁷ and similarly Avraham is faced with challenges when the Satan tries to thwart his journey to the Akeida.¹⁸ In the end, they are both turned back from their intended goal by intercession from above; God forces Bil'am to bless Bnei Yisrael and the Malach, on behalf of God, tells Avraham to offer a ram instead of Yitzchak at the Akeida.

Once it has been established that Avraham and Bil'am have significant commonalities between them, we can now contrast their behavior in similar situations to better comprehend the adjectives used by Chazal in distinguishing their character traits. Avraham is informed by God about the impending doom that will befall S'dom and its environs. God does this because, "how could I hide from Avraham that which I am

doing...and all the nations of the world will be blessed through him."¹⁹ Avraham takes the "bait" and immediately jumps into action. In a cesspool of evil, he attempts to find a glimmer of hope. He begins to bargain with God that if there are fifty righteous individuals to be found in the city will you not spare it on their behalf? When that effort proves futile, he continues to negotiate with God that if there are possibly forty-five righteous individuals, then forty, then thirty, then twenty and finally ten would he not spare the city on their behalf? Only once he has exhausted any chance of uncovering some remnant of goodness in this evil place, that is the antithesis of his *raison d'être*, does he finally give up hope of saving the city. Avraham is directly challenging God and asks rhetorically, "would you sweep away the innocent with the guilty (הַאֲרֵץ תִּסְפֹּה צְדִיק עִם רָשָׁע)... shall the Judge of all the world not deal justly (הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט מִשְׁפָּט)?"²⁰ Despite that fact, Avraham always remains aware of his insignificance in the face of the Almighty when he declares, "Here I have ventured to speak to God, I who am but dust and ashes (וְאֲנִי עֹפָר וְאֵפֶר וְאֶפֶר)."²¹

In this week's Parsha, Bil'am's behavior is the polar opposite to the conduct of Avraham. God indicates to Bil'am that the nation he is being engaged to curse is blessed and therefore he will be unsuccessful in his attempts to curse them. Bil'am's response is two-fold. Firstly, he figures that he will "play" along with God's plan and then somehow outsmart Him and sneak in a curse. In addition, when told that the nation is blessed he tries different locations hoping that he somehow can find a weakness in this blessed nation. He is looking for a needle in the proverbial haystack, only unlike Avraham, who is looking for some redeeming and salvaging good amidst the evil, Bil'am is searching for and trying to discern the weakness and evil from amongst that which is good. This contrasting behavior is the key to Chazal's description of Avraham and Bil'am. Avraham has an *Ayin Tova* (עין טובה) and therefore can discern light in darkness, and find hope in despair. He fights for S'dom, despite his

¹³ ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו, תנא משום רבי שמעון בן אלעזר: אהבה מבטלת שורה של גדולה - מאברהם. דכתיב +בראשית כ"א+ וישכם אברהם בבקר, שנהא מבטלת שורה של גדולה - מבלעם, שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו (סנהדרין קה): ...מיד השכי' בבקר שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וכי לא ה' לו עבד ולא שפח' אלא מרוב שנהא ששנא את ישראל קדמתו ועמד בזרזיו' הוא בעצמו, א"ל הקדוש ברוך הוא רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקיד' יצחק בנו שנא' (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבש את אתנו... (תנחומא בלק סימן ח) ¹⁴ וישכם אברהם בבקר ויחבש את אתנו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויצק עצי עולה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלקים: (בראשית כב, ג) ¹⁵ ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי' מואב: (במדבר כב, כא) ¹⁶ ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך יקנה בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נערי עמו: (במדבר כב, כב) ¹⁷ וילך יקנה את עיני בלעם וירא את מלאך יקנה נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו: (במדבר כב, לא) ¹⁸ וכי מאחר שאין דרך מרובה למה נתעכב ג' ימים אלא כיון שלא שמעו לשטן הלך ונעשה לפניהם כנהר גדול שלא יוכלו לעבור אמר אברהם אם יורדים הנערים מתירא אני שמא www.swdaf.com

יטבעו ירד עמדו להם המים עד צואריהם תלה אברהם את עיניו לשמים אמר רבון העולמים נגלתי עלי ואמרת לי אני יחיד ואתה יחיד הודע שמי בכל העולם והעלה בך לעולה ולא הרהרתי אחר דברך ולא עכבתי מאמריך ועכשיו באו מים עד נפש אם טובע יצחק בני היאך יתיחד שמך מיד גער הקב"ה בשטן והלך לו: (ילקוט שמעוני וירא רמז פב) ¹⁹ ויקנה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ: כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יקנה לעשות וצדקה ומשפט למען הביא יקנה על אברהם את אשר דבר עליו: (בראשית יח, יז-ט) ²⁰ ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע: אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה: חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק פרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט: (בראשית יח, כג-כה) ²¹ ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר: (בראשית יח, כז)

misgivings and is always aware of his trivialness in relation to God (ורוח נמוכה). On the other hand, Bil'am with his Ayin Ra'a (עין רעה) searches for fallibility in the face of goodness, negativity in that which is good. Not only that, but he haughtily thinks that he can somehow outwit God and successfully curse Bnei Yisrael (רוח גבוהה). Everything is in the eye of the beholder.

Avraham successfully rescues his nephew Lot as well as the remaining residents of S'dom and the surrounding cities (the five cities that later are slated to be destroyed by God) and their possessions from the clutches of the four kings. Though he is entitled to keep all that he salvages in the battle, Avraham refuses to take any remuneration for his "services" except for the costs incurred by those that accompanied and supported him in the battle.²² Avraham, who acts out of a sense of responsibility and justice, refuses to take anything from the possessions of others. In the end, all of that wealth will be buried along with the cities when God destroys them, but, nevertheless, Avraham refuses to accept any compensation and believes that God will provide for him without the necessity to make gains from the losses or at the expense of others (ונפש שפלה) – he is happy with his lot (שמה בחלקו). As noted by Chazal, Bil'am's attitude is very different (ונפש) (רחבה). He indicates to Balak that he is entitled to significant compensation for his services and believes that the accumulation of wealth is his right and entitlement. If he really believed that what he was doing was just, he should have been willing to utilize his God given powers to engage pro bono in that which was right. Instead, not only does he try to outsmart God, but he also tries to enrich himself at the expense of others.

The Mishna in Avot highlights two people with similar backgrounds, strengths and gifts, who made very different choices. In the end, it was their frame of mind and attitude that produced divergent results and determined who they ultimately became. It was all a matter of perspective. Were they looking for weakness and vulnerability or were they giving the benefit of the doubt and searching for the positive (עין טובה או רעה)? Did they consider themselves as entitled, therefore they were willing to exploit others for

their benefit? And when one deems themselves as entitled no sum of money or wealth can ever be sufficient (נפש רחבה). Or did they see themselves as a beneficiary of God which compelled them to do that which is right and just with that which God had granted them? Wealth was just a side effect of their success not the purpose of their existence (נפש שפלה). Did they conduct themselves without humility which caused them to act as if they could outwit God and which meant that in their success there was no accountability to God (רוח גבוהה)? Or did they also challenge God, but only from a place of insignificance and subordination (רוח נמוכה)? In other words, the real question is does one want to be a disciple of Avraham or a student of Bil'am? The choice is ours and the Mishna is unequivocal about which is the right path: "What is the difference between the disciples of Avraham, our forefather, and the disciples of Bil'am, the wicked? The disciples of Avraham, our father, enjoy this world, and inherit the world to come...But the disciples of Bil'am, the wicked, inherit Gehinom, and descend into the nethermost pit..."²³

Homiletically, it is exactly the choice that God provides to Bnei Yisrael at the end of Parshat Nitzavim. "Behold I have set before you today the choice between life and good (אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב) and death and evil (וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע)."²⁴ The verse associates life with the good and death with the bad. That is because the difference between life and death is predicated on whether one chooses the path of discovering the good or searching for the negative! God exhorts one "to choose life (וּבַחַרְתָּ בַחַיִּים)"²⁵ or, in other words, to adopt the attitudes and character of Avraham Avinu (עין טובה, רוח נמוכה ונפש שפלה).

Reflecting back on his life with a tinge of regret, Bil'am also wishes that things had turned out differently and that he had made the same choices as Avraham. In his prophecy, he beseeches God, "...May I die the death of the upright (תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים), may my fate be like theirs."²⁶ The Gemara in Avoda Zara identifies "the upright" as being our forefathers Avraham, Yitzchak and Yaakov.²⁷

Shabbat Shalom

²² וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סֹדֶם אֶל־אַבְרָם תּוֹדִי הִנֵּפֶשׁ וְהַרְגֵשׁ קַח־לָךְ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־מֶלֶךְ־סֹדֶם הַרְמִיתִי יְדִי אֶל־יְקוֹן אֶל עֲלִיוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאַרְצִי: אִם־מַחֲוֹט וְעַד שְׂרוּר־נֶעַל וְאִם־אֶקַּח מִפְּלִי־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשִׂיתִי אֶת־אַבְרָם: בְּלַעְדִּי רַק אֲשֶׁר אֶקְלוּ הַנְּעָרִים וְחִלְקֵל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עִנְרֵי אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חִלְקֵם: ²³ ...מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר (משלי ח') להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה) ואתה אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך: (אבות ה"ט)

²⁴ רָאָה נִתְתִּי לַפְּנֵיךְ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע: (דברים לו, טו)
²⁵ הַעֲדִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְתִּי לַפְּנֵיךְ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אִתָּה וְזָרְעֶךָ: (דברים לו, טז)
²⁶ מִי מִנָּה עָפָר יַעֲקֹב וּמִסָּפָר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וְתִהְיֶה אַחֲרַיִתִּי כְּמֹהוּ: כְּתִיב: (שמואל ב א) וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קִשְׁת הִנֵּה כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיִּשָּׁר - מֵאִי סֵפֶר הַיִּשָּׁר? א"ר חִיָּא בַר אַבָּא א"ר יוֹחָנָן: זֶה סֵפֶר אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב שְׁנֵקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב בָּהוּ: (במדבר כג) תָּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וְתִהְיֶה אַחֲרַיִתִּי כְּמֹהוּ. (עבודה זרה כה.)